

1-4 SINIF O'QUVCHILARIGA JISMONIY TARBIYA DARSLARIDA TABAQALI-INDIVIDUAL YONDASHISH

10.53885/edinres.2022.42.15.133

Buxoro davlat universitetining Pedagogika instituti
birinchi bosqich magistranti O.Yo.Tolibova

O'quvchilarning jismoniy tarbiya darslari jarayonidagi jismoniy rivojlanishi va jismoniy tayyorgarlik darajasi o'ziga xos bo'lib, farqli ravishda individual o'zgarishlarga ega.

Bir xil yoshdagi va bir xil jismoniy rivojlanishga ega bo'lgan bolalarda jismoniy sifatlarning rivojlanishi har xil ekanligi ta'kidlangan. Shu sababli, jismoniy rivojlanishi har xil bo'lgan o'g'il va qizlarda jismoniy sifatlarni tarbiyalash uchun individual dasturlar tuzish, mashqlar majmuasini ishlab chiqish, dars jarayonida har bir guruh uchun tabaqali yondashgan holda o'rgatishni tashkil qilish jismoniy tarbiya jarayonida dolzarb masalalardan biridir.

Adabiyotlarni tahlil qilish, jismoniy tarbiya o'qituvchilarining darsda va sinfdan tashqari olib boradigan ishlarida o'quvchilarga individual va tabaqali yondashish tajribasini o'rganish shuni ko'rsatadiki, bir tomondan bunday yondashishlar umumiy o'rta ta'lim maktablari sharoitida o'z o'rnini keng ravishda topmagan bo'lsa, ikkinchi tomondan buning amalga oshirilmaganligiga ancha murakkab sabablari mavjud. Dars jarayonida guruhlarga bo'lishning ilmiy-metodik tomondan to'liq ishlab chiqilmaganligi, guruhlardagi o'quvchilar orasida faolligini oshirmaslik, dars va sinfdan tashqarida o'tkaziladigan jismoniy tarbiya mashg'ulotlarida o'quvchilarning mustaqil ishlarini tartibga tushirishni talab qiladi.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarining jismoniy tarbiya dasturlaridagi talablarini bajarish, o'quvchilarning jismoniy tayyorgarligi darajasini aniqlash jismoniy tarbiya o'qituvchilarining asosiy vazifalaridan biridir. Ba'zi bir mashqlarning bajarilishi bolalarning qaddi-qomati va jismoniy tayyorgarligiga bog'liqdir. Shu sababdan mashqlarni tanlayotganda, bola organizmining tashqi tuzilishi va ichki organlari rivojlanishini bilgan holdagina ular uchun aniq jismoniy mashqlar hamda topshiriqlar yuklamasini me'yorlash mumkin. Ba'zi bir bolalar jismonan nosog'lom bo'lib, ularning jismoniy tarbiya dasturidagi mashqlarni bajarishi boshqalarnikidan farq qiladi. Chunki ularning shaxsiy ravishda qancha ko'p shug'ullanishlari natijasida jismoniy tayyorgarligini farqi yaqqol namoyon bo'ladi. Agar o'quvchilarning mashqlar bajarishda ko'nikma va malakasi to'g'ri shakllantirib borilsa, ularning jismoniy tayyorgarligi o'sadi. Mashg'ulotlar davomida bo'yi past bolalar murakkab turdagi mashq harakatlarini yaxshi bajaradi, bo'yi uzun bolalarning esa tezkorlik va egiluvchanlik harakatlarini yaxshi bajarishi ko'zga tashlanadi.

O'quvchilarni jismoniy tayyorlashning eng yaxshi yo'nalishlaridan biri jismoniy tarbiya darslarida tabaqali yondashishni qo'llashdir. Bu jismoniy tarbiya darslarining asosiy shartlaridan biri ekanligi qayd qilingan.

Darslarda o'quvchilar faoliyatini individuallashtirish tamoyillari ko'pincha bo'sh (kamroq) shug'ullangan o'quvchilarga nisbatan ishlatiladi. O'qituvchi o'z tajribasidan to'g'ri foydalanishi, o'quvchilarning mashq bajarishdagi xatolarini to'g'rilashi, kelajakdagi mutaxassis shaxsini rivojlantirishga o'ziga xos munosabatda bo'lishi, tarbiyaviy ishlarning markazi bo'lishni bilishi kerak.

Jismoniy tarbiyaning samaradorligini oshirish jarayonida yo'l qo'yiladigan asosiy kamchiliklarning sabablaridan biri sifatida o'quvchilarga standartga mos ravishda yondashishning tashkil etilmaganligi ta'kidlangan.

Keyingi yillarda V.V.Petrovskiy, T.Yu.Krushevich tekshirishlaridan bir xil yoshdagi bolalarning bo'yi, og'irligi, funksional tayyorgarligi, psixologik rivojlanganligi, ularning harakat imkoniyatlari ham bir xil emasligi ayon bo'lgan. Shuning uchun mualliflar faqat o'rta yoshdagi bolalar uchun belgilangan bu xususiyatlar va me'yorlar maktab o'quvchilari jismoniy tayyorgarligiga yetarli darajada mos kelmasligini uqtirishgan. Bir xil yoshdagi va bir xil jismoniy rivojlanishdagi bolalarda harakat sifatlari rivojlanishi bir xil emasligi ta'kidlab o'tilgan. Shuning uchun ba'zi bir yoki bir necha harakat sifatlari bo'yicha orqada qolishga barxam berish uchun alohida individual dasturlar tuzish, ular bo'yicha mashq qildirish ikkinchi nuqtai nazar deb qaraladi.

Shuning uchun umumiy o'rta ta'lim maktab o'quvchilariga jismoniy tarbiya darslarida individual va tabaqali yondashish muammolarini ilmiy ishlab chiqish, ularning jismoniy tayyorgarlik darajasini va jismoniy rivojlanishini yaxshilash bugungi kunning dolzarb masalalaridan biridir.

Tabaqali-individual yondashishning tuzilishini bosqichlarga bo'lib ishlab chiqildi: 1) maktab o'quvchilarini kuchli va sust tomonlarini, shaxsiy sifatlarini va xususiyatlarini o'rganildi; 2) amaliy

Hozirgi taraqqiyot bosqichida jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarini tashkil qilishning istiqbollari: muammo va yechimlar. Xalqaro miqyosidagi ilmiy amaliy-anjuman. 2022 yil 28-29 aprel
mashqlar va ularni qo'llashni optimal shakl, usul xamda uslublarini tanlash va ularning pedagogik ta'siri aniqlandi; 3) erishilgan natijalarni taxlili uni usul va uslublarini korrektirovka qilindi; 4) individual yondashishda o'quvchilarni jismoniy rivojlanishi va jismoniy tayyorgarligiga qarab majmuali o'lchamlar orqali baxolandi.

1. *Jismoniy tarbiya o'qituvchilarini 1-4 sinfida o'quvchilarga tabaqali-individual yondashish tajribasini o'rganish.*

2. *O'quvchilarning jismoniy rivojlanishi va jismoniy tayyorgarlik darajasini aniqlash.*

3. *Jismoniy tarbiya darslarida o'quvchilarga tabaqali-individual yondashishni tashkillashtirish tizimini ishlab chiqish*

4. *Jismoniy tarbiya darslarida o'quvchilarga tabaqali-individual yondashish talablarini ilmiy asoslash.*

Jismoniy tarbiya darslarida har xil tayyorgarlikka ega bo'lgan o'quvchilarga tabaqali-individual yondashishning tashkiliy usullari tizimi tuzildi.

1. *Ishlab chiqilgan tashkiliy usullar tizimi va ularning qo'llanilishi o'quvchilarni jismoniy rivojlanishi va jismoniy tayyorgarligini hamda organizmning funksional holatini yaxshilashga yordam beradi.*

2. *Ishlab chiqilgan usullar dastur materiallarini o'zlashtirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.*

Ta'limda tabaqali yondashish kichik yoshdagi bolalarni birlashtiradigan boshlang'ich maktablarning darslarida, 1-4 sinflarda har xil guruhdagi o'quvchilar bilan ishlashda juda katta ahamiyatga ega. Bir omilni amalga oshirishda bir xil yoshdagi maktab o'quvchilarini guruhlarga ajratish talab qilinadi. Tabaqali yondashish usuliyatini amalga oshirish jismoniy sifatlarni tarbiyalashga yordamlashadi, o'quv jaryoni samaradorligini oshirishga zamin yaratadi va jismoniy tarbiya mashg'ulotlariga o'quvchilarning qiziqishini oshiradi hamda o'quvchilarning jismoniy holatini yaxshilanishiga xizmat qiladi.

Jismoniy mashqlarni bajarayotgan o'quvchilar organizmining o'sishi va rivojlanishiga, ularning individual jismoniy rivojlanish sur'ati va yo'nalishiga to'g'ri tanlangandagina rag'batlantiriladi, bunday bolalar boshqalarga nisbatan mashqlarni tanlash, ularni me'yorlashda shu sababli o'quvchilarga ko'proq e'tibor berishni talab qilishadi.

Olimlar va mutaxassislarining ko'rsatishicha, har xil hududlarda joylashgan shahar va qishloq o'quvchilarining jismoniy tayyorgarlik ko'rsatkichlari bir xil emasligi aniqlangan.

Bolalar uchun jismoniy tarbiyaga bog'liq chora-tadbirlarni ishlab chiqish, mashg'ulotlar tashkil qilish va o'tkazishda ularning jinsiy farqini qat'iy hisobga olish kerak. Bu esa jismoniy tarbiya darslarida qo'llaniladigan mashqlarni me'yorlashda juda muhimdir.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'qish davrida bolalarning tashqi tuzilishida sezilarli o'zgarishlar, morfo-funksional va psixofiziologik tomondan qayta o'zgarishlar yuzaga keladi. O'spirinlik davri bu juda murakkab jarayon hisoblanadi. O'quvchilarning jismoniy rivojlanishi balog'atga yetish davrida boshqa davrlarga nisbatan ayniqsa tezlashadi. Bu davrda, odatda bo'yning keskin o'sishi kuzatiladi va tananing hamma azolarida o'ziga xos rivojlanish bo'ladi.

Nazariy asoslarni va ularni amaliyotga tatbiq qilish yullarini ishlab chiqishda o'quvchilar jismoniy tayyorgarligining orqada qolgani va ularning har xilligini hisobga olish kerak.

Umumiy o'rta ta'lim maktablaridagi o'smirlik davrida biologik yoshning ko'proq namoyon bo'lishi, jinsiy yetilishni boshlanishi va sur'ati jismoniy tarbiya darslarida tabaqali yondashishi zarurligini uqtiradi.

Ilmiy tadqiqot natijalari pedagogik amaliyotning ilg'or tajribalari, bolalarning sport tayyorgarligi faqat yoshlik davridagi rivojlanishiga qarab emas, balki individual farq, ya'ni tabaqali yondashish yosh sportchiga shaxsiy pedagogik ta'sir ko'rsatadigan usullarni topishga asoslanishi zarur.

Tabaqali va individual yondashishning harakteri shundan iboratki, o'quvchilarning jismoniy mashqlarni o'zlashtirish darajasini aniqlagan holda, pedagogdan uning shaxsini, mijozini, harakterini, psixologik va jismoniy sifatlarni, gavda tuzilishini, salomatlik holatini ham hisobga olish talab qilinadi.

Jismoniy tarbiya darslarida har hil yurak-tomir kasalliklari xavfining oldini olish uchun jismoniy yuklama me'yorlarini asoslab berish, o'quvchilarga tabaqali-shaxsiy (individual) yondashish sog'lomlashtirish samarasini oshirishi ko'rsatilgan.

Bir hil yoshdagi va bir hil jismoniy rivojlanishga ega bo'lgan bolalarda jismoniy sifatlarni rivojlanishining bir hil emasligi aniqlangan. Orqada qolgan jismoniy sifatlarni rivojlantirish uchun individual dastur tuzish, ular bo'yicha mashqlar majmuasini ishlab chiqish va o'quvchilarni jismoniy

Hozirgi taraqqiyot bosqichida jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarini tashkil qilishning istiqbollari: muammo va yechimlar. Xalqaro miqyosidagi ilmiy amaliy-anjuman. 2022 yil 28-29 aprel
tarbiya darslaridagi har bir guruh uchun tabaqali yondashib o'rgatishni tashkil etish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biri ekanligi ko'rsatilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdullaev A., Xankeldiev Sh.X. Jismoniy tarbiya nazariyasi va uslubiyati: Jismoniy tarbiya instituti va oliy ta'lim muassasalari jismoniy tarbiya fakultetlari uchun darslik. – T., 2018. 268-b.
2. Abdurahmonov M., Maxmudov A.T. Jismoniy tarbiya va sport. Sport tibbiyoti. – T.: ITA, 2018. – 84 b.
3. Abu Ali ibn Sino. Tib qonunlari. 1-jild // Tarjimon: Rasulov A.R. Qayumov A.P. – T.: Muharrir, 2013. – 692 b.
4. Goncharova O.V. Bolalar jismoniy sifatlarini tarbiyalash. – T.: Ilmiy texnika axboroti press nashriyoti, 2018. – 204 b.
5. Umumiy o'rta ta'limning davlat ta'lim standarti va o'quv dasturi. Boshlang'ich ta'lim. "Ta'lim taraqqiyoti" jurnali. – Toshkent. 1999. 7 – maxsus son. – 71-135-betlar. Umumiy o'rta ta'limning davlat ta'lim standarti va takomillashtirilgan o'quv dasturi. // "Boshlang'ich ta'lim" jurnali. – Toshkent. 2005. 5-son.
6. Karomatovich I. A. PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT OF YOUNG TEAM ATHLETES //Web of Scientist: International Scientific Research Journal. – 2022. – T. 3. – №. 02. – C. 1011-1016.
7. Ibragimov A. K. DEVELOPING THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF TEACHERS AS A PEDAGOGICAL PROBLEM //E-Conference Globe. – 2021. – C. 333-338.
8. Karomatovich I. A. METHODS OF TEACHING CHILDREN FOR MOVEMENT ACTIVITIES IN THE PROCESS OF PHYSICAL EDUCATION //Web of Scientist: International Scientific Research Journal. – 2022. – T. 3. – №. 1. – C. 242-249.
9. Ibragimov A. K. Catalog of training tasks for training special endurance of young girl handball players. Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal. Year: 2020, Volume: 10, Issue: 11. P: 486-492. DOI: 10.5958/2249-7137.2020. 01410. X.
10. Narzullayev, Farrux. "Qizlar sporti yo'nalishi bo'yicha tahsil olayotgan qizlarning yengil atletika darslarida kuch siaftlarini rivojlantirishning pedagogik asoslari." *ЦЕНТРАЛЬНЫЕ НАУЧНЫЕ ПУБЛИКАЦИИ (buxdu. uz)* 1.1 (2020).
11. Ashrapovich, N. F. (2021). Determination of physical development of primary school students through national movement games. *Middle European Scientific Bulletin*, 11.
12. Ashrapovich, N. F. (2022). FORMS OF CONTROL OVER THE PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL ACTIVITY OF THE TRAINER AND ITS PEDAGOGICAL SIGNIFICANCE. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3(1), 372-379.
13. Narzullayev, Farrux Ashrapovich, and Dinara Olimovna Begimkulova. "Sport psixodiagnostikasi fanini o'qitishda ta'lim texnologiyalardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari." *Science and Education* 3.4 (2022): 1724-1730.
14. Nematovich K. S. Abduyeva Sitorabonu Savriddin kizi, Fatullayeva Muazzam Azimovna, Kurbanov Shukhrat Kuldoshevich. Using of innovation terms in physical education and sport lessons and their social and educational features //Journal of Critical Reviews. doi. – T. 10. – C. 470-471.
15. Abdueva S. S. Q. Determining the speed and strength of 14-15 year old handball players in jumping //ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2020. – T. 10. – №. 11. – C. 1212-1220.
16. Abdueva S. S., Khurbonov S., Sabirova N. Evolution of physical performance and techniques of handball girls aged 11-12 //International Journal of Advanced Research in Science, Engineering and Technology (IJARSET). – 2019.
17. Abdueva S. S. Activities that increase children's interest in the sport of handball //Innovatsionnoerazvitienauki I obrozovaniemejdunarodnayanauchno-prakticheskayakonferensiya. – 2020.
18. Rasulovna S. N. THE PLACE OF PHYSICAL TRAINING AND SPORTS IN THE LIFE OF SCHOOL STUDENTS //Web of Scientist: International Scientific Research Journal. – 2021. – T. 2. – №. 04. – C. 306-312.
19. Rasulovna S. N. TOOLS FOR DEVELOPING SPECIAL PHYSICAL TRAINING AND PHYSICAL QUALITIES IN SPORTS GAMES //E-Conference Globe. – 2021. – C. 299-305.

20. Sabirova Nasiba Rasulovna. Basics and Advantages of Individual Training to Increase Technical and Tactical Training of Basketball Players. AMERICAN JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITARIAN RESEARCH. ISSN: 2690-9626 Vol.3, No 1, 2022
21. Akmalovich, D. B., Khalilovich, T. M., Rasulovna, S. N., & Savrievich, F. F. (2020). Psychological impact of football games to the formation of individuality of the student. *Journal of Critical Reviews*, 7(6), 466-469.
22. Сабирова Н. Р. Значение физической культуры в современном обществе //Проблемы педагогики. – 2020. – №. 6 (51).
23. Усмонов, Ш. Х., Самадов, С. С., & Фармонов, А. Ч. (2021). Физкультурно-спортивные интересы и мотивационные установки студентов. *Вопросы науки и образования*, (4), 129.
24. Xujamurodovich, U. S. (2022). CORRECTIONS IN JUMPING IN THE DEFENSIVE BLOCK AGAINST AN OPPONENT IN VOLLEYBALL. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3(1), 442-450.
25. Azimovna F. M. The quality assessment technology and development techniques in volleyball players //Web of Scientist: International Scientific Research Journal. – 2021. – Т. 2. – №. 04. – С. 242-248.